

*Nad polji več ne slišiš smeha, vzklikov.
Odkar razdala so poslednji sad,
uživajo z odpovedjo svetnikov
počitka mokromrázno blagodat.*

*Nad barjem tarnajo prezeble vrane.
In kot pozdrav zaupni iz davnin
skoz bledorožnate nas pajčolane
bodri samozavestni mir planin.*

*A živo tleči, komajda zastrti,
ognjenozlati poslovilni sij
ob veličastni, zmagoviti smrti
nad vsem prostranstvom praznično gori.*

*V prirodi kot v človeku nezmotljivi
potek odplavi dni poletnih znoj
kipeči in žehteči v dobrotljivi,
obdani z aureolami pokoj.*

*Toda življenje, draga, ne miruje.
Snovanje skrivno korenin, semén
v utróbah maternih že oblikuje
obráz bodočih vrst in pokolenj.*

NAŠ JEZIK V NOVI DOBI

Oton Župančič

Slovenskemu jeziku je bila pisana sodba, in glasila se je na smrt. Ko bi bili v tej veliki borbi, ki je divjala čez svet, zmagali naši vnanji nasprotniki s svojimi zavezniki, odpadniki našega lastnega rodu, bi bilo slovenskega jezika od danes do jutri konec za vse večne čase. O tem ne more biti po vsem, kar smo videli zadnja leta na naših tleh, niti senčice dvoma. S slovenskim jezikom pa bi bil izginil tudi narod, ki ga je govoril.

Zmaga jugoslovanske partizanske vojske nam je otela zemljo, narod in jezik, in od koder je še pred nekoliko urami hreščal železni robot in kakor s herodežkimi čeljustmi razglašal okrutne zapovedi s krvavimi

sankcijami, so nenadoma zaigrali zvoki domače pesmi in domače govorice, zdaj zares svobodne, malone opojene od nevajene radosti in sreče.

Ali je bilo pri nas kdaj toliko vrvenja in gibanja, kakor ga je bilo tiste lepe dni po osvoboditvi? In kdaj se je pri nas toliko in s takim veseljem delalo, toliko in s takim zanosom igralo, govorilo in pelo kakor tiste dni in se še dandanes? Kdaj je toliko preprostih ljudi nastopalo na širokih shodih in ožjih sestankih z govori, predavanji, vprašanji, pritožbami ali vsaj z medklici? Kdaj so naši ljudje toliko prebirali in o prebranem s tako vnemo razpravljali? Kdaj so toliko pisali v časopise, razodevali svoje težave in skrbi, reševali zadeve svoje okolice? Zares: svoboda drami v dušah vse moči; v svobodi je naš človek odkril v sebi zmožnosti, ki jih prej ni slutil, nagibe, ki jih prej ni čutil: in eden takih je oblikovanje čustev in misli z govorjeno besedo.

Poslušam jih na radiu. Tržaško dekle prosi s tenkim glasom oproščenja zaradi nezadostnega znanja slovenskega jezika. Ko pa se ji izproži, ne more brzdati svojega še skoraj otroškega grla, prehitava se, stavki se ji snujejo z južnjaško živahnostjo in iz njih zveni silna ljubezen do slovenske domovine, do slovenščine, vroče hrepenenje po osvoboditvi Trsta izpod fašizma, po združitvi z Jugoslavijo, po tako dolgo, težko pričakovani... Mlada, polna, prekipevajoča duša: ginjen sem do solz in žal mi je, da té tako globokočutne in pogumne deklice ne morem videti. — Oglasi se Belokranjica. Opraviči se, češ da je preprosto, neuko dekle, ki si z rokami služi kruh. Govori o delu v domači vasi, o zaprekah in nevšečnostih, pa zopet o zadovoljstvu, ki izvira iz političnega prizadevanja; govori brez spotike, stvarno in nazorno, da te prevzame naravna lepota in omikanost belokranjske besede, in meni je toplo pri srcu, ko po dolgih letih zopet uživam žuborenje studencev, ki so me pojili prva leta mojega življenja. — Korošica nastopi — obotavlja se, kakor v bojazni, ali se bo srečno pretaknila mimo zank in nastav slovenske slovnice; nekaj malo zatikanja, nekoliko pomišljajev, pa ti pove in razloži jasno in razločno vse, kakor je treba, dokler vsa srečna ne postavi zadnje pike za zadnji stavek. — In se predstavi še Štajerka, Goričanka, Prekmurka, vsaka po svoje, čedno in pošteno, kakor je treba. Koliko pisanosti, koliko mnogoličnosti v izražanju, koliko značilnega za posamezne pokrajine in način življenja in mišljenja tod in drugod. Vsaka vas ima svoj glas. —

Naše žene in dekleta se praznje oblečejo, kadar gredo pšenico žet. In tako ima naš človek iz ljudstva — posebno pa še žene in dekleta — živ čut za čedno, pravilno ubrano slovenščino na javnem nastopu. Za-

veda se, da se je treba tudi materinega jezika učiti, in čim več bo nastopal v javnosti, tem bolj se mu bo ta zavest krepila.

Redki so tisti, ki menijo, da se lastnega jezika ni treba učiti, kakor češ da ga že tako znaš. Tako mišljenje je znamenje nekake topoglavosti, ki je puhel sad duševne lenobe in plitke čustvenosti, lastnosti, ki za vseobčnost niso kdo ve kako zaželene ali koristne.

V dijaških letih sem se v Parizu vpisal v večerni tečaj za pravilno izgovarjavo francoščine, in presenetilo me je, ko sem opazil, da obiskovalci tega tečaja po pretežni večini niso bili inozemci, temveč Francozi, ki so si hoteli svoj govor ogladiti. Sicer je znano, kako vsi véliki narodi skrbijo za nego in gojo svojih jezikov. Ali pa veste, da je Stahanov, rudarudarnik, ko je dobil nekoč šest ali osem tednov izrednega dopusta, sklenil, da bo ta čas izrabil za študij ruščine?

Vélika razgibanost današnjega življenja razgibava tudi jezikovni razvoj. Vse se hoče odeti z besedo: groza, zanos, borbenost, upor, zmagoslavje, bolečina in radost. Vsa na pol končana in šele komaj začeta zgodovina se hoče izliti v govorjeno ali pisano besedo. Ljudje so doživeli tako silne notranje pretrese, so toliko prej neznanega in neznanškega prečustvovali, da se ne morejo ustavljati sili, ki jih žene, da bi z besedo dali duška vsemu, kar se jim je nagnetlo v notranjosti. In v tej gostoti doživljajev, v tem vrenju in kipenju v dušah vidim znamenje mogočnega zagona in vzpona, ki ga bo dosegel naš jezik v bližnji bodočnosti.

In prav nič me ni skrb, da tisti, ki imajo kaj povedati, tega bi ne povedali zaradi nezadostnega jezikovnega znanja. Naš kmet, naš delavec, naš rokodelc in obrtnik, naš žebjar iz Kroke, rudar iz Idrije in Trbovelj nam je ustvaril obilen jezikovni zaklad in ga še danes razumno upravlja in množi. In vsi veliki pesniki in pisatelji so tem večji in narodu dražji, čim bolj so zajemali iz tega zaklada. Prešeren je naslonil svoj čudoviti jezik na svoje domače narečje, Cankar korenini na Vrhniki; in kdor hoče znati pisati knjižno slovenščino, mora sprejeti vase vsaj narečje svojega kraja z vsem notranjim ustrojem in vso gradnjo; iz njega bo z lahkoto razvil vsa slovnična pravila, in kadar bo v dvomu, najde tam oporo in potrdilo ali zavrnitev. Vsi zajemajte tam. — Brez skrbi nastopaj, navdušena deklica iz Trsta: — kar ti teži srce, boš povedala tako krepko in učinkovito, da bo slovenski pesnik, ki te bo poslušal, do solz presunjen. Iztresi si dušo pred nami, belokranjska delavka, poslušali te bomo, verjeli ti bomo, zanimali se bomo za usodo tvoje vasi, občudovali bomo gibko lepoto tvoje besede; koroško dekle, ki si pogumno prišla brez dovoljenja

oblasti v Ljubljano, čeprav si vedela, da te bodo po vrnitvi klicali na odgovor in bo tvoj delež zasramovanje in poniževanje, govori nam, razodeni nam svoje in svojih rojakov tegobe, in razumeli te bomo in sočustvovali s teboj in ne bomo pozabili tebe ne tvojih bratov in sestrá onkraj Karavank. In rudar in kmet in obrtnik, govori brez strahu, in slovenski pisatelj te bo zvesto poslušal in si zapisoval rekla iz tvojih ust ter ti jih vračal v svojih spisih, da ti bo iz njih zapela tvoja govornica. Tudi jezikovna oblast izhaja od spodaj, iz ljudstva.

Na to stran ni skrbi in bojazni. Skrb in bojazen je za jezik razumnštva, ki preveč brede po tujih vodah in zanaša v domačo govorico ne le tuje izraze, temveč tudi tujega duha. Z neprestanimi nevarnostmi se ima otepati naš časnikar, ki je prečesto odvisen od neslovenskih in neslovanskih izvirnikov; ako ni jezikovno čvrsto podkovan, se kmalu izbosi in ne presaja več misli in duha, marveč preklada besede kakor polena.

Mislím, da govorim tudi v njihovem imenu, ako izrečem željo, da bi nam naši učenjaki kaj kmalu priredili zajeten slovar slovenskih rečenic, res živih „slovenizmov“, zajetih iz naših najboljših pisateljev in iz ljudske govornice. Taka knjiga bi mnogo pripomogla k lepoti in čistoti našega pisanja.

Cene Vipotnik

MRTVEMU PARTIZANU

*Ti si tam čez, kjer dneva rosnih luči
temine ne rode nikdar molčeče.*

Ugasla blodi zvezda skope sreče.

Usoda zla, le nož mi v srcu suči!

*O snežni vetri, scelite mu rano,
z življenjem odenite mu goloto,
vrnite smeha in moči lepoto,
v najvišjo ne spremite še samoto
obličje drago, komajda sklesano.*

*Angela strašnega udarijo peruti
in večnosti zavezne silna lesa
in vstane senca mila od telesa
in skozi gre, da ni koraka čuti.*